

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

วัยเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึงวัยรุ่น เป็นวัยที่สำคัญของชีวิต การที่วัยรุ่นจะเจริญเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่เป็นคนเก่ง คนฉลาด และมีคุณภาพนั้น จะต้องมีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ พฤติกรรมสังคม จริยธรรม และสุขภาพจิตที่ดี หากมาจากการเจริญเติบโตโดยการเพิ่มน้ำหนัก การขยายขนาด หรือส่วนสูงของร่างกายเท่านั้น แท้จริงแล้ววัยรุ่นจะต้องมีการเจริญเติบโตขึ้นทุกส่วนพร้อมๆ กัน และจะต้องมีการทำงานของกายและจิตใจไปพร้อมๆ กันอย่างมีประสิทธิภาพ พัฒนาการและสุขภาพจิตตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยรุ่นจึงเป็นสิ่งสำคัญที่บิดา มารดา และผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องตระหนัก ฝึกระวัง ควบคุมไป กับลดพฤติกรรมที่เป็นปัญหาอันเป็นปัญหาอย่างยิ่งในสังคมปัจจุบันนี้ และส่งเสริมให้มีการพัฒนาไปตามวัยอย่างเหมาะสม

การเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ อย่างรวดเร็วตามกระแสของความเจริญในยุคโลกาภิวัตน์ ทำให้สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปตามความเจริญเหล่านั้น สภาวะของสังคมมีความยุ่งยากมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของทุกคน โดยเฉพาะวัยรุ่นที่กำลังอยู่ในวัยแห่งการเรียนรู้ ซึ่งพบว่าพฤติกรรมที่เป็นปัญหาที่จะเกิดปัญหาทางด้านอารมณ์ ด้านความประพฤติ ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อน และด้านสัมพันธภาพทางสังคม มักจะเกิดในช่วงวัยรุ่น เพราะช่วงวัยรุ่นเป็นช่วงในวัยปรับเปลี่ยน เป็นวัยค้นหาตนเอง ต้องการการยอมรับ ความอิสระ ตลอดจนมีอุดมคติเป็นของตนเอง เนื่องจากลักษณะเฉพาะตัวของวัยรุ่น ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของร่างกาย การเปลี่ยนแปลงด้านอารมณ์ การต้องการความเป็นอิสระ ความต้องการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน ต้องการยอมรับจากสังคม การที่ต้องปรับตัวให้เข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อมใหม่ สิ่งเหล่านี้อาจเป็นปัจจัยสำคัญต่อการมีพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการเกิดปัญหา (Adam, R.A., and Other.1994: 6) ซึ่งสอดคล้องกับอุไร สุมาริธรรม. (2555: 89) วัยรุ่นเป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมากมายในเกือบทุกๆ ด้าน เพื่อที่จะก้าวจากความเป็นเด็กไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ ในช่วงแห่งความเป็นเด็กก็ไม่ใช่ว่าผู้ใหญ่ก็ไม่เชิงนี้ โดยสภาพการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวของเด็กวัยรุ่นเองก็ก่อให้เกิดปัญหาขึ้นได้ง่าย ได้มากอยู่แล้ว ผนวกกับภาวะของสังคมยุคโลกาภิวัตน์ที่มีความเจริญทางเทคโนโลยีและการไหลบ่าเข้ามาอย่างรวดเร็วของวัฒนธรรมตะวันตก รวมทั้งสภาวะบีบคั้นอย่างหนักหน่วงจากภาวะเศรษฐกิจและสังคมที่ย่ำแย่ลงอย่างมากอันส่งผลกระทบต่อสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ที่ต้องแก่งแย่ง แข่งขันกัน ภาวะสังคมที่สับสนวุ่นวาย ไร้สาระสายด้วยปัญหาเรื้อรัง จึงส่งผลพวงให้วัยรุ่นประสบกับปัญหาทางพฤติกรรมเป็นเท่าทวี ดังเป็นข่าวให้เห็นอยู่ทุกวัน เช่น ปัญหาการทะเลาะวิวาท

ปัญหาทางเพศ ปัญหายาเสพติด ปัญหาพฤติกรรมก้าวร้าวเกร ปัญหาหมักหมม ตั้งกลุ่ม แก๊งต่างๆ ที่ระบาดหนักในกลุ่มวัยรุ่น และขาดทักษะชีวิตเป็นต้น

ทักษะชีวิต จากนิยามขององค์กรต่างๆ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นความสามารถเชิงจิตสังคม จิตวิทยา (Psychosocial Competency) ซึ่งเป็นความสามารถที่มีความสำคัญต่อการส่งเสริมสุขภาพกาย และจิตเพื่อการใช้ชีวิตในสังคมปัจจุบันได้อย่างปกติสุข เมื่อเกิดปัญหาทางด้านพฤติกรรม ความเครียด และแรงกดดันที่เกิดขึ้นในชีวิต จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาความสามารถเชิงจิตสังคมอันจะนำไปสู่การส่งเสริมสุขภาพ ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น รวมถึงการส่งเสริมให้บุคคลมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสังคม ซึ่งแบ่งออกเป็นทักษะหลัก 3 ด้าน 1.ด้านการคิด 2.การปรับตัว 3.การตัดสินใจ การประยุกต์ใช้ทักษะชีวิตในการสอนให้เน้น รู้รอบ รู้กว้าง สร้างสรรค์ รู้คิด รู้วิจารณ์ รู้คุณธรรม

การนำทักษะชีวิตมาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาเริ่มต้นจากองค์การอนามัยโลก องค์การอนามัยโลก (World Health Organization (WHO). 2014: Online) ได้ริเริ่มในการนำทักษะชีวิตมาใช้ในการสอนให้คนมีพลังเสริมในตนเอง (Empowerment) ทั้งนี้เพื่อลดความรุนแรงในปัญหาสังคมอันเกิดจากพฤติกรรมของมนุษย์และสร้างเสริมให้สังคมมนุษย์รู้จักรักษาสุขภาพเพื่อให้คนมีความสุข (Health community) สำหรับการนำทักษะชีวิตมาใช้ในการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคลเป็นการนำทักษะชีวิตซึ่งประกอบด้วยทักษะ 5 คู่ มาใช้ในการพัฒนาบุคคลด้านทักษะการคิด การตัดสินใจ การปรับตัว ทั้งในด้านการทำงาน และการดำรงชีวิตประจำวันเพื่อให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในประเทศไทย เริ่มต้นการนำทักษะชีวิตใช้ในสถานศึกษาทั้งระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับอุดมศึกษาเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาตนเองและการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งเป็นผลดีในด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมนุษย์และการแก้ปัญหาสังคม

ดังนั้นผู้วิจัยได้เล็งเห็นความสำคัญของการนำทักษะชีวิตมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน จึงทำให้มีความสนใจเป็นอย่างยิ่งในการทำวิจัย เรื่อง การศึกษาทักษะชีวิตและการประยุกต์แนวคิดทักษะชีวิต เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านความคิดแก่นักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี นอกจากนี้จากการที่ผู้วิจัยเป็นผู้สอนในรายวิชาจิตวิทยามาในระยะเวลาหนึ่ง จึงเห็นปัญหาในเรื่องทักษะความคิดของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี อีกทั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรีได้ให้อัตลักษณ์ของนักศึกษาไว้ว่า เป็นผู้มีความดีคุณธรรม จริยธรรม และมีทักษะชีวิต ผู้วิจัยจึงได้ให้ความสำคัญของแนวทางการพัฒนานักศึกษาของมหาวิทยาลัยให้ได้ตรงตามอัตลักษณ์ที่กำหนดไว้ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำ การศึกษาและพัฒนาทักษะชีวิตในด้านความคิดเพียงด้านเดียว เพราะเห็นว่ากระบวนการคิดเป็นพื้นฐานในด้านพฤติกรรม แล้วจึงค่อยพัฒนาทักษะชีวิตในด้านอื่นๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทักษะชีวิตด้านความคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดสร้างสรรค์ของนักศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
2. เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านความคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดสร้างสรรค์ของนักศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี โดยใช้โปรแกรมการฝึกทักษะชีวิตด้านความคิดอย่างมี วิจารณญาณ และความคิดสร้างสรรค์

สมมุติฐานของการวิจัย

นักศึกษาที่ได้เข้าร่วมโปรแกรมการฝึกทักษะชีวิตด้านความคิด มีทักษะชีวิตด้านความคิดสูงกว่า ก่อนการเข้าร่วมการพัฒนาทักษะชีวิตด้านความคิด

ความสำคัญของการวิจัย

ผลการศึกษาในครั้งนี้ จะทำให้ได้ข้อมูลทักษะชีวิตของนักศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัย ราชภัฏธนบุรีด้านความคิด รวมทั้งการพัฒนาทักษะชีวิตโดยหลักการด้านจิตวิทยาเพื่อนำมาพัฒนาทักษะ ชีวิต ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจศึกษาประเด็นเกี่ยวกับทักษะชีวิตของวัยรุ่น หรือสนใจในการนำไป ศึกษาในประชากรกลุ่มอื่น นอกจากนี้ยังได้ทราบถึงสภาพทักษะชีวิตของวัยรุ่นว่ามีทักษะชีวิตเป็นอย่างไร มีทักษะชีวิตในด้านอะไรบ้างที่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาและให้ความสำคัญต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ กำหนดขอบเขตของการศึกษาเป็น 2 ระยะ คือ

1. การศึกษาทักษะชีวิตด้านความคิดประกอบด้วย 2 ด้าน ได้แก่ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และ การคิดสร้างสรรค์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
2. เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านความคิดประกอบด้วย 2 ด้าน ได้แก่ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และ การคิดสร้างสรรค์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักศึกษานักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ ชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ที่ลงทะเบียนเรียนในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 316 คน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยในครั้งนี้เพื่อศึกษาและพัฒนาทักษะชีวิตด้านความคิดประกอบด้วย 2 ด้าน ได้แก่ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดสร้างสรรค์ ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

ขอบเขตด้านพื้นที่

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี (Dhomburi Rajabhat University)
172 ถนนอิสรภาพ แขวง วัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพฯ 10600

ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการวิจัยในครั้งนี้ทำการศึกษาในภาคการเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 เป็นเวลา 12 สัปดาห์ ใช้เวลาทดลองสัปดาห์ละ 1 คาบ คาบละ 60 นาที

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ ได้แก่ โปรแกรมการฝึกทักษะชีวิตด้านความคิด 2 ด้าน ได้แก่ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดสร้างสรรค์
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ทักษะชีวิตด้านความคิด แบ่งเป็น 2 ด้าน ได้แก่ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดสร้างสรรค์

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ทักษะชีวิตด้านความคิด หมายถึง เป็นความสามารถอันประกอบด้วยความรู้ เจตคติ และทักษะในอันที่จะจัดการกับปัญหารอบๆตัวในสภาพสังคมปัจจุบันและเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคต ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเพศ สารเสพติด บทบาทชาย-หญิง ชีวิตครอบครัว สุขภาพ อิทธิพลสื่อ สิ่งแวดล้อม จริยธรรมและปัญหาสังคม กรมสุขภาพจิต. (2541:1) ได้จัดองค์ประกอบของทักษะชีวิตด้านความคิดไว้ ดังนี้

1.1 ความคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical thinking) หมายถึง เป็นความสามารถของบุคคลในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลข่าวสาร และประเมินปัจจัยต่างๆ จากปัญหาและสถานการณ์แวดล้อมตัวเรา และปัจจัยแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อเจตคติและพฤติกรรม เช่น ความเชื่อ ค่านิยม แรงกดดันจากกลุ่มเพื่อน และอิทธิพลจากสื่อต่างๆที่อิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของบุคคล

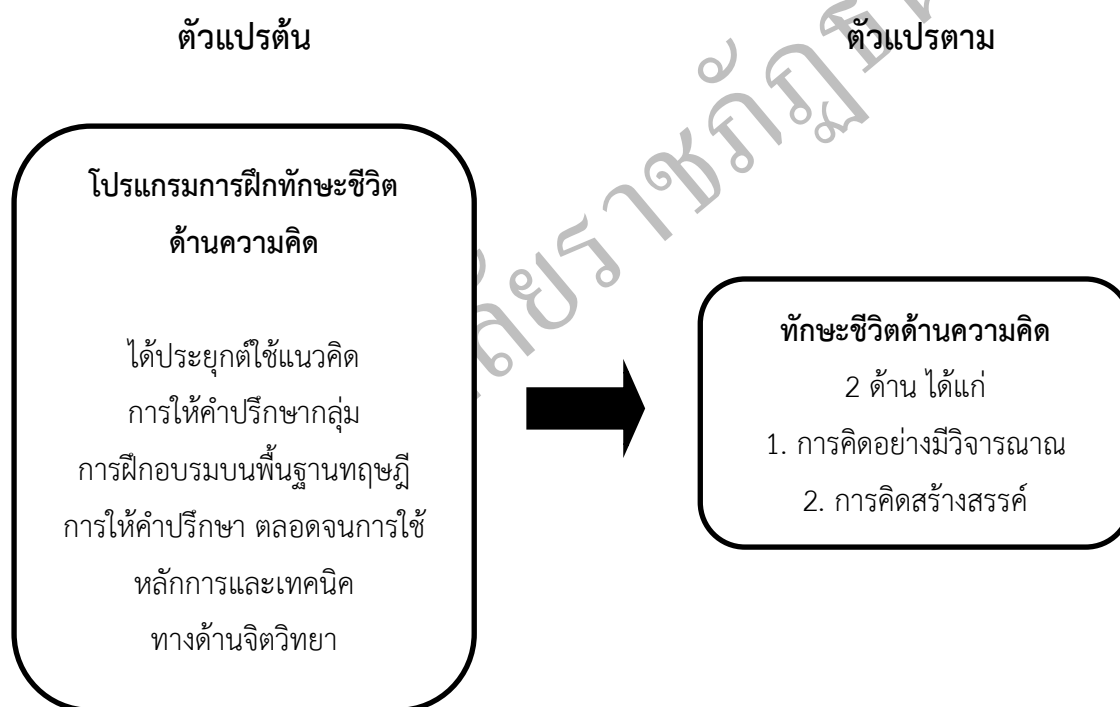
1.2 ความคิดสร้างสรรค์ (Creative thinking) หมายถึง เป็นความสามารถในการคิดออกไปอย่างกว้างขวางโดยไม่ยึดติดอยู่ในกรอบ เป็นส่วนที่สนับสนุนเพื่อการตัดสินใจและแก้ปัญหาจากการค้นหาทางเลือกต่างๆ และผลที่เกิดขึ้นในแต่ละทางเลือก ถึงแม้ว่ายังไม่มีมติตัดสินใจแก้ปัญหาก็ตาม

ความคิดสร้างสรรค์ยังช่วยให้บุคคลสามารถนำประสบการณ์ที่ผ่านมาใช้ในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

2. โปรแกรมการฝึกทักษะชีวิตด้านความคิด หมายถึง วิธีการพัฒนาทักษะชีวิต เพื่อมุ่งหวังในการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีของการแสดงออกหรือการปฏิบัติตนในการดำเนินชีวิตด้านต่าง ๆ โดยการประยุกต์ ทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษาเป็นพื้นฐาน ตลอดจนหลักการและเทคนิคทางด้านจิตวิทยาที่นำมาประยุกต์ใช้ในโปรแกรม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำโปรแกรมการฝึกทักษะชีวิตด้านความคิด มาเป็นตัวแปรต้น และมีทักษะชีวิตด้านความคิดซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดสร้างสรรค์ เป็นตัวแปรตามดังแสดงในภาพประกอบดังนี้

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการพัฒนาความเห็นอกเห็นใจของเด็กและเยาวชนสถานพินิจ และคุ้มครองเด็กและเยาวชน